

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Warszawa, dnia 29 października 2013 r.

BRPO-KMP -071/3/13

00-090 Warszawa Tel. centr. 22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 22 827 64 53

Notatka służbowa

W dniu 28 października 2013 r. przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji wzięli udział w debacie eksperckiej poświęconej sytuacji nieletnich matek będących wychowankami ośrodków wychowawczych i resocjalizacyjnych w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów. Spotkanie zostało zorganizowane przez panią Minister Agnieszkę Kozłowską-Rajewicz - Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania.

W debacie uczestniczyli: Wanda Nowicka – Wicemarszałek Sejmu, Magdalena Kochan – poseł, przedstawiciele Ministerstw (Ministerstwa Zdrowia, Sprawiedliwości, Pracy i Polityki Społecznej, Edukacji Narodowej, Biura Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania), Rzecznika Praw Dziecka, uczelni wyższych (Pedagogium, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Łódzkiego), organizacji pozarządowych (Fundacji „Po Drugie”, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Fundacji „Dzieci Niczyje”), placówek resocjalizacyjnych (MOW nr 2 w Warszawie, Schroniska dla Nieletnich i Zakładu Poprawczego w Warszawie Falenicy, Zakładu Karnego w Krzywańcu), instytucji pomocy społecznej (Warszawskiego Centrum Pomocy Rodzinie).

Na początku debaty Marszałek Sejmu wskazała na trzy główne problemy związane z omawianą tematyką: brak edukacji seksualnej dla dzieci i młodzieży, brak poradnictwa i ograniczony dostęp do antykoncepcji dla nieletnich, którzy rozpoczęli współżycie seksualne oraz brak wsparcia socjalnego, psychologicznego, edukacyjnego dla nieletnich rodziców.

W trakcie spotkania skupiano się głównie na nieletnich wychowankach ośrodków resocjalizacyjnych, ale pojawiały się również głosy wskazujące na szerszy kontekst omawianego problemu. Przedstawiciel Fundacji „Dzieci Niczyje” zauważyła, iż nieletnie matki przebywające w domach rodzinnych również mogą być rozdzielane od swych dzieci wbrew swojej woli, decyzją opiekunów prawnych wnioskujących o adopcję lub rodzinę zastępczą dla dziecka nieletnich. W powyższych sytuacjach sędzia orzekając o dalszych losach dziecka, może lecz nie musi brać pod uwagę zdania nieletniej matki.

Podkreślano również, iż zaniedbano kwestię ojcostwa i odpowiedzialności ojców za swoje dzieci. Prof. Płatek wskazywała także m.in. na dyskryminację nieletnich dziewcząt w ciąży odnośnie braku możliwości uzyskania przez nie prawa do czynności prawnych.

Jedynym wyjątkiem bowiem uzyskania przez dziewczynę poniżej 18 roku życia prawa do czynności prawnych jest sytuacja zawarcia przez nią małżeństwa z pełnoletnim mężczyzną.

W kwestii dotyczącej nieletnich matek będących wychowankami placówek resocjalizacyjnych natomiast eksperci podkreślali przede wszystkim brak systemu wsparcia i pomocy adresowanego do tych dziewcząt. Wskazywano, iż obecnie stosowane rozwiązania są niewystarczające. Nieletnie, które mają możliwość pozostania ze swoimi dziećmi opuszczają zakład poprawczy i tym samym przerywają proces resocjalizacji. Wracają do rodzinnego domu, często patologicznego, bądź są kierowane do domu samotnej matki, w którym nie mają zapewnionych odpowiednich oddziaływań i wsparcia. Bardzo rzadko zdarzają się sytuacje, że nieletnia matka wraz ze swoim dzieckiem trafia do specjalistycznej rodziny zastępczej. W pozostałych sytuacjach nieletnia i jej dziecko są rozdzielani: nieletnia zostaje w placówce, natomiast dziecko zostaje adoptowane, zaopiekowane przez rodzinę zastępczą lub umieszczone w domu dziecka.

Najczęściej pojawiająca się propozycja rozwiązania omawianego podczas spotkania problemu dotyczyła zorganizowania placówek lub oddziałów przy istniejących już ośrodkach resocjalizacyjnych, dla dziewcząt w ciąży i nieletnich matek. W tym miejscu zadano pytanie, które rozwiązanie jest bardziej optymalne: dostosowanie domów samotnych matek do przebywania w nich nieletnich wymagających oddziaływań resocjalizacyjnych czy stworzenie oddziałów przy placówkach wychowawczych i poprawczych adresowanych do nieletnich matek? Ponadto sugerowano, iż tworząc placówki dla nieletnich matek warto wzorować się na Domu Matki i Dziecka działającym przy Zakładzie Karnym w Krzywańcu. Przedstawiciel Rzecznika Praw Obywatelskich wskazał, iż należałoby dążyć do dodania w ustawie z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178 ze zm) przepisu na wzór art. 87 § 3 i 4 Kodeksu karnego wykonawczego, tj. *Kobięcie ciężarnej lub karmiącej zapewnia się opiekę specjalistyczną. § 4. W celu umożliwienia matce pozbawionej wolności sprawowania stałej i bezpośredniej opieki nad dzieckiem organizuje się przy wskazanych zakładach karnych domy dla matki i dziecka, w których dziecko może przebywać na życzenie matki do ukończenia trzeciego roku życia, chyba że względy wychowawcze lub zdrowotne, potwierdzone opinią lekarza albo psychologa, przemawiają za oddzieleniem dziecka od matki albo za przedłużeniem lub skróceniem tego okresu. Decyzje w tym zakresie wymagają zgody sądu opiekuńczego* oraz opracować akt wykonawczy (wzorem delegacji ustawowej z art. 87 § 5 k.k.w.), w którym m.in. zostaną wskazane placówki adresowane dla nieletnich matek podobnie jak w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 września 2003 r. w sprawie trybu przyjmowania dzieci matek pozbawionych wolności do domów dla matki i dziecka przy wskazanych zakładach karnych oraz szczegółowych zasad organizowania i działania tych placówek. Stanowisko takie prezentuje również Biuro Analiz Sejmowych, na którego opinię powoływała się dr Maria Pawłowska prezentując temat *Sytuacja prawna nieletnich matek przebywających w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich*.

Prof. Nowak z Wyższej Szkoły Nauk Społecznych „Pedagogium” poinformowała dodatkowo, iż opracowywany jest obecnie specjalistyczny program resocjalizacyjny dla nieletnich matek i ich dzieci.

Inne proponowane rozwiązanie dotyczyły m.in.:

- zwiększenia liczby specjalistycznych rodzin zastępczych przeszkolonych w zakresie pracy z nieletnimi;

- dodania do rozporządzenia Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U. z 2001 r. Nr 124, poz.1359) przepisu wskazującego na możliwość przebywania w placówce nieletnich wraz ze swoimi dziećmi, a szczegóły ich pobytu zawrzeć w regulaminach wewnętrznych zakładów poprawczych.

W trakcie debaty został również przedstawiony film dokumentalny o nieletnich matkach „Chcę być z Tobą Mamo”.

Opr. Karolina Goral